

Nejstarší písemná zpráva o Týnci a týneckém hradu je z roku 1318 a zachovala se ve zlomku bývalých soudních spisů tzv. půhonných desek. Archeologické nálezy objevené při výzkumu v týneckém hradním nádvoří v letech 1969–1974 a další nálezy v okolí Týnce ukázaly, že tato oblast byla osídlena již v 8. až 10. století. V 11. století tu byl postaven nejprve dřevěný, později kamenný hrad s románskou rotundou, která je nejstarší dochovanou stavební památkou v Týnci.

Týnecké hradiště mělo výhodnou polohu na vysokém skalním ostrohu nad řekou Sázavou, která ho chránila od severní strany. Od západu přispíval k jeho ochraně Janovický potok, od jihu pak široká a hluboká strž, vyhloubená přívaly dešťových vod. Nejpřístupnější a tedy i nejzranitelnější bylo hradiště z východní strany, ve směru od Bukovan. Můžeme proto předpokládat, že právě z této strany mělo předsunutou mohutnou baštu, zpevněnou příkopem, valem a palisádou. To bylo ono „zatýnění“, které dalo osadě jméno. Zbytky původního opevnění se nedochovaly.

Týnecké hradiště mělo funkci strážního místa. Jeho posádka kontrolovala a chránila bezpečnost kupců, kteří procházeli po nedaleké obchodní stezce. V Týnci mohli kdykoliv přerušit jízdu, odpočinout si a občerstvit se. Zdejší osada měla ve středověku na obou březích řeky podhradí s nízkými, dřevěnými obydlími a ohništěm. Zbytky těchto objektů byly nalezeny na nádvoří firmy Metaz a v místech autobusového nádraží. Na levém břehu Sázavy, v místech, kudy vedl přes vodu brod, později přívoz a nakonec most, byl kromě ohniště a kamenných nástrojů objeven i kostrový hrob s popelnicí.

Z týneckého hradu se zachovala románská rotunda z konce 11. století a hradní hláska z druhé poloviny 12. století. K nim byl přistavěn, nejspíše koncem 12. století, románský obytný palác, který postupem doby zanikl. Zmíněné tři objekty jsou dodnes jádrem týneckého hradu. Palác měl funkci obytnou, hlásná věž obrannou a rotunda chrámovou. Jádro bylo od základů až po krovky vystavěno z opracovaného kamene. Bylo obehnané příkopem vylámaným do skály, přes který se na severní straně klenul padací most.

Týnecký hrad byl příkladem výstavného panského sídla, a to v době, kdy Přemyslovci upevňovali svou vládu a formovali český stát. Vzhledem k nákladnosti a monumentálnosti této stavby musela být jejím stavebníkem i majitelem významná osobnost tehdejší vládnoucí třídy. Možná to byl přímo český panovník.

Hrad Týnec nad Sázavou

Kolem roku 1300 byl hrad v Týnci rozšířen o první a druhé nádvoří, čeledníky a hospodářské budovy s hradbami. Tím byl vytvořen uzavřený věnec kolem románského jádra, který je v hrubém obrysu viditelný i v současnosti. Z románských staveb doznaly změn obytný palác a rotunda, které byly zvýšeny a opatřeny raně gotickými stavebními prvky. Vodní příkop se i s padacím mostem ocitl uvnitř hradu a byl zasypán.

Prvním známým majitelem hradu byl od roku 1318 Oldřich z Týnce, který patřil k rodu pánů z Valdeka a stal se předkem Medků z Valdeka, kteří hrad vlastnili téměř do konce 15. století. Po nich se majitelé rychle střídali. Byli mezi nimi mimo jiné Hodějovští, Albrecht z Valdštejna nebo Pavel Michna z Vacínova. Týnecký hrad mezitím přestal být sídlem vrchnosti, začal chátrat a v roce 1654 ho poškodil požár. V blíže neurčené době se původní gotický palác zřítíl, byl postupně rozebrán a použit jako stavební materiál.

V roce 1716 koupila Konopiště a Týnec hrabata z Vrtby, která se velmi starala o zvelebování Konopiště a Benešova, Týnec ale zůstával stranou jejich zájmu. Obrat nastal až po roce 1765, kdy ho do částečně obyvatelné podoby uvedla Marie Anna hraběnka O'Kellyová, vdova po Františku Václavovi z Vrtby.

Koncem 18. století a v první polovině 19. století došlo v Evropě k prudkému rozmachu keramického průmyslu. Nejinak tomu bylo i v českých zemích, kde daleko od surovinných zdrojů v Týnci nad Sázavou založil kolem roku 1791 František Josef hrabě z Vrtby (1759–1830) manufakturu na výrobu zboží z jemné kameniny. První provozovny byly v tzv. starém zámku a na počátku prvního desetiletí 19. století byla vystavěna nová tovární budova. V roce 1887 dědic po hraběti z Vrtby Jan Lobkovic prodal konopištské panství arcivévodovi Františku Ferdinandovi d'Este. Po jeho násilné smrti v Sarajevu se panství stalo majetkem československého státu.

Obyvatelné části hradu se potom užívaly jako byty. V roce 1926 celý areál koupil ředitel Umělecko-průmyslového muzea v Praze F. X. Jiřík, kvůli finanční náročnosti rekonstrukce ho ale opět rozprodal. Rotunda s věží patří v současnosti církvi československé husitské. V domku vedle věže bylo v roce 1959 vybudováno městské muzeum s expozicí týnecké kameniny a archeologie. V letech 1983–1995 bylo náročně rekonstruováno a nyní opět slouží široké veřejnosti.

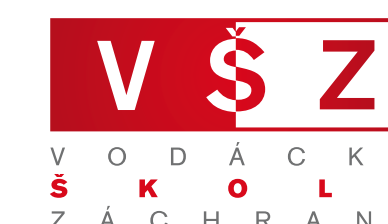
Netopýři na týneckém hradě

Předposlední podlaží hradní věže obývá letní kolonie netopýra velkého. Přestěhovala se sem z nedalekého kostela sv. Šimona a Judy v roce 1982. Tehdy byly při opravě střechy kostela uzavřeny vletové a výletové otvory a netopýři byli nuceni hledat nové útočiště. Našli ho v blízké věži týneckého hradu. Každoročně zde rodí a odchovávají svá mláďata i přes to, že je věž po celou letní sezónu přístupná veřejnosti a prochází jí denně desítky návštěvníků. Podle pravidelného sčítání tvoří zdejší kolonii každoročně přibližně 120–150 samic s mláďaty. Netopýr velký je silně ohrožený druh, věž týneckého hradu proto byla zařazena do sítě chráněných lokalit, tzv. soustavy Natura 2000.

Projekt „Řeky se mění“ vznikl ve spolupráci čtyř místních akčních skupin – Posázaví o.p.s., Královská stezka o.p.s., Lípa pro venkov o.s., Rakovnicko o.p.s.

Partneři projektu:

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí